

***Încadrare în literatura română**

Capodoperă a **literaturii postbelice**, romanul lui Marin Preda continuă **tradiția prozei realiste de inspirație rurală**, reprezentată de I. Slavici și L. Rebreanu, scriitori care au creat o tipologie țărănească tradițională. Marin Preda aduce însă **o viziune nouă asupra țăranului român**, devenit un personaj complex, cu viață interioară, inteligent, ironic, pentru care pământul nu mai reprezintă un țel existențial, ca în romanul **Ion**, ci garanția unei vieți libere, în care se poate bucura de spectacolul lumii.

R.1 Încadrarea într-o specie și într-un curent literar

Morometii este un roman realist, obiectiv, social. Aparține speciei literare romanul, deoarece este o specie a genului epic, de dimensiuni ample, cu o acțiune complexă, desfășurată pe mai multe planuri narative, cu un număr mare de personaje și un conflict puternic. Astfel, o trăsătură distinctă a romanului este acțiunea amplă, cuprinsă în două volume, ce se desfășoară în perioada interbelică și postbelică, și urmărește mai multe fire epice: destinul lui Ilie Moromete, al lui Niculae, al satului (monografie artistică). Totodată, o altă trăsătură a speciei literare romanul este reprezentată de personaje numeroase și de conflictul complex, urmărind confruntările lui Moromete cu cei trei băieți mai mari, cu Niculae, Catrina etc. Caracterul obiectiv este reprezentat prin omnisciența naratorului extradiegetic și narațiunea la persoana a III-a.

Romanul Morometii se încadrează în realismul postbelic (neorealism). Realismul este un curent literar care s-a manifestat în Europa începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Realismul a avut ca scop prezentarea veridică, obiectivă și din perspectivă critică a societății. Personajele realiste sunt tipice, specifice pentru societatea dintr-o anumită perioadă, fiind prezentate sub influența mediului. Temele prozei realiste sunt puse în relație cu aspectele sociale (banul, familia, arivismul, parvenirea etc.), iar stilul sobru este susținut de un narator omniscient și extradiegetic.

***Astfel, o trăsătură a realismului în roman este prezentarea verosimilă și din perspectivă critică a societății - satul interbelic, tradițional, și satul postbelic, aflat sub influența politicului.**

***De asemenea, temele romanului sunt realiste:** lumea rurală, pământul, familia.

***În spirit realist, perspectiva narativă obiectivă, iar naratorul este omniscient și extradiegetic.**

***Personaje romanului sunt realiste, deci tipice, prezentate în situații tipice. Sunt personaje complexe,** surprinse în transformare morală: Moromete, Niculae.

***Totodată, tehnicile narative sunt realiste:** tehnica **detaliului semnificativ** în prezentarea aspectelor lumii rurale; tehnica **anticipării evenimentelor**, prezentă în scena tăierii salcâmului; tehnica **simetriei incipit-final** din primul volum. ***Caracterul realist** al romanului este accentuat și prin **toponimele reale**, care accentuează verosimilitatea: Câmpia Dunării, Siliștea-Gumești;

***Un alt aspect realist** este reprezentat de **geneza romanului**, care se află în experiența de viață a scriitorului (copilăria în satul natal Siliștea –Gumesti, Teleorman), tatăl său, Tudor Călărașu, fiind un model pentru personajul principal, Ilie Moromete. Totodată, nuclee epice și personaje

din roman se regăsesc în proza realistă scrisă anterior : *O adunare liniștită, În ceată, Salcâmul* (vol. *Întâlnirea din pământuri*).

***Tema romanului problematica țărănească : destinul satului românesc, pământul, timpul, familia.** Astfel, cartea descrie *drama țăranului roman în lupta sa cu istoria* (E. Simion). **Volumul I este romanul unui destin, deoarece în prim-plan se află Ilie Moromete,** alături de familie, iar satul întreg se concentrează în viața acestora, creația lui M. Preda devenind *un cod al existenței țăărănești*. **Volumul al II-lea este romanul unei colectivități –satul românesc postbelic** amenințat de un timp viclean, care aduce dictatura comunistă (vol. II).

Scene semnificative

O scenă semnificativă, relevantă pentru tema romanului/ relațiile dintre personaje este reprezentată de **ritualul cinei de la începutul romanului**. Așezarea membrilor familiei Moromete în jurul mesei reliefează conflictul mocnit dintre aceștia. Cei trei frați mai mari, Paraschiv, Nilă și Achim, stau împreună, gata parcă să se ridice și să plece, atitudine ce anticipează ruperea lor de familie. Copiii din a doua căsătorie, Ilinca, Tita și Niculae, stau alături de Catrina, lângă vatră, ca și când o graniță imaginară i-ar despărți de frații vitregi. Niculae, mezinul, stă pe jos, nebăgat în seamă de ceilalți. **Atitudinea lui Moromete ilustrează autoritatea paternă: el „stătea parcă deasupra tuturor” și îi „stăpânea cu privirea pe fiecare”.**

O altă scenă semnificativă și anticipativă, relevantă pentru tema romanului, este cea a **tăierii salcâmului**. Într-o duminică dimineață, Moromete îl ia pe Nilă pentru a tăia salcâmul pe care hotărâse să i-l vândă lui Bălosu, pentru a achita o parte din datoriile familiei. Pe fundalul trist al bocetelor ce se auzeau din cimitir, cei doi taie copacul, iar la nedumerirea lui Nilă, răspunde ironic: „ Ca să se mire proștii!”. Salcâmul simbolizează arborele sacru, „axis mundi”, fiind un **dublu vegetal** al lui Moromete. După căderea salcâmului, „totul se făcuse mic”. Se remarcă aici **tehnica realistă a anticipării evenimentelor:** salcâmul tăiat anticipează pierderea autorității paterne, destrămarea familiei și, mai târziu, destrămarea satului tradițional.

***Repererele spațiale și temporale sunt precizate, în spiritul prozei realiste. Acțiunea primului volum se petrece cu trei ani înaintea celui de-al Doilea Război Mondial,** de la începutul verii până toamna târziu, când timpul răbdător cu oamenii curge lent. Spațiul evenimentelor este aproape exclusiv satul Siliștea –Gumești, topos al prozei lui M. Preda, loc devenit „ imago mundi”. **În volumul al doilea, satul este surprins în perioada postbelică,** în timpul reformei agrare și al colectivizării. Cadrul spațial se mai lărgeste, urmărind, mai ales, drumurile lui Niculae, iar timpul postbelic devine înșelător și tragic .

***Acțiunea primului volum are o simetrie între incipit și final prin tema timpului blând sau neîndurător cu oamenii.** Compozițional, există **trei părți ample** . În **prima parte**, acțiunea se desfășoară într-un ritm lent, de sâmbătă seara până duminică noaptea, cuprinzând scene semnificative: întoarcerea Moromeților de la câmp, cina țărănească, tăierea salcâmului, întâlnirea țăranilor în poiana lui Iocan, dansul călușului, fuga Polinei cu Bircă. **Partea a doua** , mai alertă,

cuprinde acțiunea de la plecarea lui Achim cu oile la București, până la seceriș. Partea a treia prezintă secerișul, conflictul dintre Moromete și fiii săi mai mari, fuga băieților (Paraschiv și Nilă) la București și, în final, vinderea unei părți din pământul familiei pentru a plăti datoriile și taxele școlare ale lui Niculae.

Planurile narrative urmăresc : destinul familiei Moromete, destinul lui Ilie Moromete, viața sa interioară (un plan accentuat psihologic, analitic) și destinul comunității rurale.

Volumul al doilea cuprinde cinci părți și o acțiune mai complicată, urmărind mai multe fire epice : satul, viața lui Niculae , bătrânețea și moartea lui Moromete.

***Perspectiva narativă este obiectivă, specifică prozei realiste** (focalizare zero, viziunea „dindărat”), deoarece **naratorul este omniscient, omniprezent, extradiegetic** și relatează evenimentele la persoana a III-a: „se pare că timpul avea cu oamenii nesfârșită răbdare”. **În volumul al doilea, intervin și personaje care au rol de reflectori, Moromete și Niculae.** În cadrul perspectivei narrative obiective, **naratorul este extradiegetic** (în afara diegezei), deci prezintă evenimentele din exterior și nu este implicat în acțiune. Astfel, naratorul omniscient prezintă destinul lui Ilie Moromete, alături de destinul familiei și al satului. Totodată, perspectiva narativă obiectivă presupune existența unui **narator demiurg, un regizor universal**, care știe ce gândesc și ce intenționează personajele și care poate anticipa evenimentele. De exemplu, naratorul omniscient dezvăluie gândurile și sentimentele lui Moromete la întâlnirea cu Bălosu și anticipează fuga băieților în scena cinei de la începutul romanului.

Incipitul evidențiază repere spațiale și temporale, procedeul al prozei realiste: acțiunea se petrece în „*Câmpia Dunării, cu câțiva ani înaintea celui de-al Doilea Război Mondial*”, sub protecția unui timp răbdător cu oamenii: „*se pare că timpul avea cu oamenii nesfârșită răbdare. Viața se scurgea aici fără conflicte mari...*”. Verbul impersonal „*se pare*” sugerează însă că stabilitatea vieții este iluzorie . **Tema timpului și toposul natal, Câmpia Dunării („ imago mundi”)**, revin constant în scrierile prozatorului. În roman, **timpul este bivalent** : există un timp interior, subiectiv, al vieții lăuntrice, **răbdător**, dar și un timp exterior, obiectiv, **implacabil**.

***Conflictul romanului este complex, Ilie Moromete fiind în centrul acestuia.**

1. *Conflictul dintre Moromete și cei trei băieți din prima căsătorie se declanșează din cauza atitudinii diferite față de proprietate, pământ : tatăl vrea cu ardoare să păstreze cele două loturi pe care le avea împreună cu soția sa, Catrina, proprietatea pământului asigurându-i stabilitate, în timp ce fiii doresc bani, vor să împartă pământul („ Pământul rămas întreg, Paraschive (...), acolo e munca voastră ! Bolnavule după avere!”).

2. *Conflictul dintre Moromete și Catrina se accentuează treptat. Moromete nu își respectă promisiunea de a trece casa pe numele ei, după ce vânduse un pogon din lotul soției. Catrina îl părăsește în final, după ce a aflat că intenționa să le dea casa fiilor mai mari (vol. II).

3. *Conflictul dintre Moromete și Niculae începe în volumul I, fiindcă tatăl nu înțelege dorința copilului de a merge la școală, dar este evidențiat mai ales în volumul al II-lea, când cei doi reprezintă menalități antagoniste, concepții opuse despre lumea satului și despre țăran (N. Manolescu).

Există și alte conflicte: între Guica și Moromete, între Polina și Bălosu.

*** Conflictul interior al lui Moromete este reprezentat de drama paternității, drama tatălui care se iluzionează că este înțeles și acceptat de copii. Totodată, conflictul trăit de Moromete este generat și de lupta zadarnică cu evenimentele pe care nu le poate controla, cu timpul.**

Finalul volumului I se află în simetrie cu incipitul prin tema timpului. După bătaia băieților mai mari cu parul, aceștia fug cu caii, iar Moromete este nevoit să îi vândă pământ lui Bălosu. Astfel, el reușește să își cumpere doi cai, să plătească rata anuală la bancă și taxele pentru școala lui Niculae, „rămânând ca necunoscută soluția acestor probleme pentru viitor”. Fuga băieților și căderea tatălui într-un con de umbră readuc **tema timpului** istoric, când viețile oamenilor se ruinează : „Trei ani mai târziu, izbucnea cel de-al Doilea Război Mondial”. **Finalul se află în simetrie cu incipitul romanului prin tema timpului: „Timpul nu mai avea răbdare.”**

Volumul al doilea nu are o simetrie incipit – final. Interogația care deschide volumul dezvăluie incertitudinea în privința lui Moromete, schimbat de evenimentele trăite: „În bine sau în rău se schimbase Moromete ?”. **La sfârșitul romanului,** Moromete moare, iar ultima frază se referă, simbolic, la Niculae, care se eliberează de poverile trecutului și se împacă cu tatăl său în vis.

Raportat la proza tradițională, Moromeții este un roman polemic prin perspectiva originală asupra țăranului, personaj complex, cu viață interioară, nesubjugat patimei pentru pământ, și prin cuplul Polina – Birică, o replică la cuplul Ion - Ana din romanul lui Rebreanu.

Imaginea satului – Ambele volume creează o monografie a lumii rurale. Volumul I surprinde satul în perioada interbelică , după reforma agrară din 1921, când țăranii sunt mici proprietari de pământ și încearcă să păstreze valorile tradiționale chiar în condițiile unei vieți grele, cu impozite și datorii la bancă. Familia Moromete este o exponentă a lumii rurale, viața acesteia reprezentând „un cod al existenței țărănești” prin ceremonialul cinei, munca la câmp, atribuțiile mamei , autoritatea paternă etc. Destinul familiei se împletește cu destinul satului. Viața satului se construiește prin acumularea de evenimente și personaje : fuga Polinei cu Birică și lupta femeii pentru drepturile ei; avariția vecinului Tudor Bălosu; intrigile Mariei, poreclită Guica, sora lui Moromete, reprezentând tipul femeii sterile și rele; boala de piept a lui Boțoghină; supărarea și răzvrătirea lui Țugurlan; replicile lui Cocoșilă; familia numeroasă a lui Filip Pisicu etc. La acestea se adaugă **aspecte monografice** (acestea reprezentând încă un argument pentru realismul romanului) : descrierea locuinței Moromeților, ritualul cinei și al vieții cotidiene, muncile agricole (secerișul), întâlnirile de duminică în Poiana lui Iocan, dansul călușarilor.

Volumul al doilea, cuprinzând cinci părți, este o frescă a satului postbelic, acțiunea concentrându-se asupra unei colectivități rurale aflate într- o criză profundă, în timpul regimului comunist. Este descrisă destrămarea satului românesc tradițional asupra căruia se abat evenimente pline de violențe”. După reforma agrară (1945) și colectivizare (1949), satul se transformă total, apărând și noi personaje: Bilă, Isosică, Adam Fântână, Ouăbei, Mantaroșie. Moromete își pierde autoritatea în sat, trăiește însingurat, fiind părăsit de Catrina (fiindcă nu a vrut să treacă pământul și casa pe numele ei) și de prietenii vechi. Reușește să își refacă averea, își face alți prieteni, comentând cu aceștia evenimentele satului, redevenind țăranul-filosof, cu puternice

principii de viață. Încearcă inutil să își aducă băieții de la București, aceștia refuzând să redevină țărani (Nălă moare în război, iar Paraschiv din cauza tuberculozei). Refuză să mai plătească studiile lui Niculae, spunând că nu are niciun beneficiu. Scindarea familiei Moromete nu mai poate fi oprită, iar odată cu acesta dispare și un mod de viață, se destramă și lumea satului tradițional românesc .

Totodată, există și **un plan narativ al lui Niculae** care, urmând o școală de partid, ajunge activist. În timp ce tatăl se retrage treptat din viața satului, fiul se implică tot mai mult, fiind trimis de la raion să supravegheze adunarea cotelor. **(Scena semnificativă) Discuțiile lui cu Ilie Moromete dezvăluie două mentalități antagoniste, de vreme ce tatăl crede cu tărie într-un cod moral străvechi, în valorile satului tradițional, în timp ce Niculae este adeptul unei înnoiri radicale printr-o nouă religie a binelui și a răului.** În urma unui incident, este destituit din funcția de activist și va studia horticultura, devenind inginer.

Volumul al doilea este și cartea însingurării și morții bătrânului șef al clanului (C. Ungureanu). În ultimii ani din viață, Moromete rătăcește pe ulițele satului sprijinindu-se în baston, slăbit și îmbătrânit. Moare la aproape 80 de ani, spunându-i cu demnitate medicului: „, Domnule, eu întotdeauna am dus o viață independentă !”. **Odată cu el, piere și lumea satului tradițional.**

Ilie Moromete/Prezentarea statutului social, moral și psihologic

Ilie Moromete este un personajul memorabil al prozei lui Marin Preda și reprezintă, simbolic, lumea satului tradițional care se stinge sub presiunea timpului și a schimbărilor politice, fiind numit în critica literară „cel din urmă țăran” (N. Manolescu).

Modelul folosit în conturarea personajului a fost Tudor Călărașu, tatăl scriitorului: „, eroul preferat, Moromete, care a existat în realitate, a fost tatăl meu”.

Ilie Moromete este un personaj realist, deci tipic, reprezentând **țăranul patriarhal**, un personaj complex, care are calități și defecte, fiind surprins în transformare morală.

Statutul social este precizat, în spiritul prozei realiste. Ilie Moromete este un **țăran de mijloc**, din satul Siliștea-Gumești din Câmpia Dunării, care deține două loturi de pământ, împreună cu soția lui, Catrina. Are o familie numeroasă (șase copii, din două căsătorii), pe care încearcă să o păstreze unită. Viața lui Moromete este următită în două etape istorice diferite, care își pun amprenta asupra destinului său: în perioada interbelică și postbelică. În volumul I, Moromete este prețuit în comunitatea lui, are o atitudine de lider, dar după fuga băieților la București se retrage din viața satului, încercând să își reia locul după război (vol.II).

Statutul moral și psihologic al personajului este conturat prin caracterizare directă. Astfel, naratorul precizează că Moromete „,avea acea vârstă între tinerețe și bătrânețe când numai nenorociri sau bucurii mari mai pot schimba firea cuiva”. Totodată, personajul se autocaracterizează la finalul volumului al doilea, când afirmă ca a fost mereu un om independent: „,Domnule, eu întotdeauna am dus o viață independentă!”.

Totodată, **statutul moral și psihologic este evidențiat mai ales prin caracterizare indirectă**, prin acțiuni, atitudini și relații cu alte personaje, evidențiindu-se faptul că Moromete este un **personaj „rotund”, deci mobil, imprevizibil, în a cărui personalitate se interferează**

autoritatea, ironia, inteligența, disimularea, spiritul de lider, firea reflexivă și comunicativă, demnitatea.

Atitudinea față de pământ îl diferențiază de țăranul lui Rebreanu. Pentru Moromete, proprietatea asupra pământului reprezintă independență și garanția unei vieți liniștite, echilibrate, alături de o familie unită. Atitudinea diferită față de proprietate va declanșa și conflictul cu băieții din prima căsătorie, care nu îl înțeleg. Tatăl le va explica mult prea târziu intențiile sale: „Pământul rămas întreg, Paraschive,(...) acolo e munca voastră! Bolnavule după avere!”

Moromete este inteligent, are o fire reflexivă și contemplativă. Se bucură de spectacolul lumii, este respectat în sat, are plăcerea de a comunica, iar discuțiile despre politică din poiana lui Iocan nu încep fără el. În mijlocul țăranilor, el citește ziarul și le explică articolele, stârnindu-le admirația.

Atitudinea ironică reprezintă o trăsătură esențială a personajului, exemplificată în discuția cu prietenul său Cocoșilă(„...ocupațiunea ta mintală, Cocoșilă, este la alte prostii!”), cu vecinul hapsân Bălosu, dar mai ales în relația cu propria familie. O ironizează pe Catrina, iar la întrebarea lui Nilă referitoare la tăierea salcâmului, îi răspunde: „Așa, ca să se mire proștii!”. În finalul primului volum, ironia lui este amară, după ce și-a bătut băieții care l-au dezamăgit: „O, mi-e sufletul plin de bucurie, Nilă, mă duc să mă laud!”.

Disimularea este o altă caracteristică a personajului, care își ascunde gândurile și nemulțumirile în fața lui Bălosu și joacă un adevărat rol în fața agenților fiscali, exprimându-și astfel dezacordul și reușind să mai amâne plata taxelor.

De asemenea, **autoritatea este un alt aspect definitoriu al personalității lui. Moromete își iubește copiii, vrea să îi păstreze alături, dar relația cu familia este definită prin atitudinea autoritară a tatălui.** La masă, Moromete stă parcă „deasupra tuturor”, ia decizii importante fără să discute cu membrii familiei, are iluzia că este înțeles de ceilalți, nu comunică și nu știe să își exprime afecțiunea. Este relevantă atitudinea lui la searea școlară, unde Niculae ia premiul I, deși tatăl crezuse că va rămâne repetent, nefiind preocupat de viața celui mai mic dintre copii. Moromete este emoționat, îl uimește interesul lui Niculae pentru școală, dar nu știe cum să se poarte cu băiatul care avea o criză de friguri.

Finalul volumului I, cu fuga băieților la București, distruge iluzia lui Moromete că își poate păstra familia unită și aduce un timp nemilos, care îl izolează și îi răpește bucuria de a privi spectacolul lumii.

În volumul al doilea, discuțiile cu Niculae dezvăluie două mentalități antagoniste, de vreme ce tatăl crede cu tărie într-un cod moral străvechi, în valorile satului tradițional, în timp ce Niculae este adeptul unei înnoiri radicale aduse de noul regim politic.

Volumul al doilea este și „cartea însingurării și morții bătrânului șef al clanului” (C. Ungureanu). Moare la aproape 80 de ani, spunându-i cu demnitate medicului: „Domnule, eu întotdeauna am dus o viață independentă!”

Odată cu Ilie Moromete piere și lumea satului tradițional.